

KULTURNO - UMJETNIČKO DRUŠTVO »STJEPAN ŽIVIĆ«
Donji Andrijevi

**Dve decenije postojanja i rada
KUD-a „STJEPAN ŽIVIĆ“**

Slavonski Brod, 1970.

Sakupio podatke: REČIĆ MIJA
Napisao: RAMAČ NIKOLA

Dvije decenije postojanja i rada KUD-a „STJEPAN ŽIVIĆ“

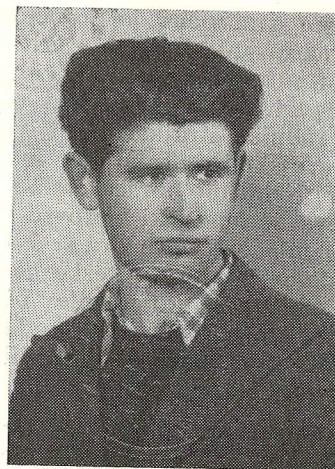
PREDGOVOR

U želji da šira javnost bude bar donekle upoznata sa osnivanjem i radom našeg KUD-a »Stjepan Živić« od osnivanja pa do danas, sakupio sam podatke koje iznosim u ovoj brošuri.

U prvom redu htjeo sam da osvjetlim život velikog čovjeka, čije ime nosi i naše društvo. Podatci o njemu su vjerodostojni a pisao sam i po sjećanju pojedinih ljudi koji su ga poznavali i naslućivali njegovo opredjeljenje.

Stvaranje i rad našeg društva nastojao sam bar donekle oživjeti ovim putem. Možda je puno toga izostavljeno, neka lica zaslužna za rad možda nisu navedena, ali to je u nedostatku istinitih podataka. Moram također naglasiti da puno toga nebi bilo napisano, da nisam dobio isječke iz novina i druge akte koje je savjesno sakupio i čuvao Joza Seletković.

Nadam se da će ovim putem, bar donekle javnost biti upoznata sa značajnim i uspješnim radom našeg društva i postati zainteresirana za daljnji rad, kojeg želimo dići ili bar približiti na prijašnji nivo koliko god je moguće. Ako je u pitanju kulturni napredak omladine i naših mještana, nebi trebalo dolaziti u pitanje nesloga, sektaštvo, nego širokogrudnost i zajednički rad na pronalaženju novih kadrova iz redova napredne omladine.

Stjepan Živić

Živić Stjepan rođen 8. XII 1913. godine u gradu San Paulo, predgrađe Estado, država Brazilija. Sin siromašnih roditelja iz Sredanaca, koji su u potrazi za kruhom prije prvog svjetskog rata emigrirali u Južnu Ameriku. Otac Antun Živić, radio je kao stolarski radnik, dok je majka Helena radila kao kućna pomoćnica. Kao progresivan radnik, Antun je ubrzo osjetio na svojim leđima kapitalističko izrabljivanje obesprovljenih radnika.

Kao svijestan proleter i sindikalni radnik borio se za radnička prava, ali su ga kao takvog uočili klasni neprijatelji i počeli progoniti. Da spasi brojnu familiju vratio se 1922. god. u mjesto Sredanice. Tu je živio par godina a onda se stalno naselio u Andrijevcima i zaposlio se u bivšoj našičkoj na pilani. Zbog životnih patnji još u Braziliji, teško je obolio i za kratko vrijeme umro u Andrijevcima. Sada je mladi Stjepan ostao i bez hranitelja. Osim njega majka je imala na brizi još troje djece tako da je »štef« bio prisiljen prekinuti pohađanje škole u Sl. Brodu i tražiti zaposlenje.

Zaposlio se kao općinski pisar u D. Andrijevcima. Družeci se sa ovdašnjim radničkim prvacima kao i sa članovima KP, prateći sve veće nepravde koje je ondašnje kapitalističko društvo nosilo radnom narodu, u njemu je sve više dozrijevalo saznanje da ondašnji poredak treba rušiti i graditi novo društvo u kojemu će glavnu riječ imati radnici i seljaci. U Partiju je stupio 1934.

godine. Mnogo je čitao socijalističke pisce a naročito je proučio djela Marksa i Engelsa te životni put i naučavanje Lenjina. Aktivno je radio na dizanju svijesti naroda i surađivao je sa lijevim krilom ondašnje HSS. Partijski je povezan sa komunistima u Slav. Brodu i okolnih sela. Pomagao je radnike štrajkaše koji su bili članovi URS-a. Štrajk je vodio Miškulin. Tako je još kao vrlo mlad stupio u redove bezkompromisnih boraca za komunističko uređenje svijeta. U svoje ideale je fanatički vjerovao i njima je potčinio obiteljski život, svoju mladost i sve drugo što je zabavljalo i veselilo ostale mlade ljude. Nije mu bilo teško neprestano raditi na svom radnom mjestu, sa kojeg nije ni časa izostao premda je gotovo svaku noć bio na važnim — onda opasnim sastancima u Brodu ili u ovdašnjoj partijskoj ćeliji ili sa vođama andrijevačkih sindikalnih radnika URS-a.

Hrabreći i potstičući vođe pilanskih radnika redovito je pomagao u organiziranju brojnih štrajkova koji su koliko-toliko poboljšavali život radnika a osim toga su ohrabrujuće djelovali na proleterijat iz drugih slavonskih radničkih centara. Bio je glavni pokretač svih akcija partijske ćelije, gdje su njegovo mišljenje redovito uvažavali, stariji i mlađi drugovi. Najenergičnije je već u začetku suzbijao svaku pojavu nesloge i grupiranja u partijskoj ćeliji, jer je bio svjestan da nesložna i razjedinjena ćelija lako postaje plijen klasnog neprijatelja i njegovih žbira.

Njegovo stanovište, koje je uvijek zasnivao na logici i dokazima prihvaćali su ne samo partiski drugovi i prijatelji već i oni koji su protivni sovijalizmu a pogotovo komunizmu. Svi ljudi sa kojima je dolazio u dodir gledali su u njemu poštena i karakterna čovjeka. Njegov prilaz čovjeku bio je tako ljudski blizak i zato uvjerljiv, da je manje više svaki sugovornik, pa poneki i protiv svoje volje, potpadao pod sugestivni utjecaj njegovog uvjeravanja.

Za ilustraciju toga može se spomenuti da je tako šećući poljem susreo seljaka M. Đ. koji nije volio socijalizam, i započeo s njime razgovor o seljačkim poslovima i životu. Štefo mu je objasnio i potkrjepio dokazima da je za težak život seljaka krivo kapitalističko društveno uređenje a da će biti bolje tek kada sa sredstvima proizvodnje budu upravljali i vladali seljaci i radnici. Štefin sugovornik je sutra rekao danas još živom svjedoku: »Ovaj komunista Živić dobro govori i zaista nebi bilo loše kada bi se provelo u život ono što on zastupa«.

U borbi za svoju ideju progresivnih i poštenih ljudi Živić Štefo se toliko angažirao da to nije moglo ostati nezapaženo za budne oči žandara i policije. Pratili su u stopu svaki njegov korak i samo se njegovoj trijeznoj snalažljivosti može zahvaliti da nije završio na robiji. Unatoč svim mjerama opreza žandari su protiv njega skupljali sve više optužnog materijala i Štefi je bilo jasno, naročito pred izbijanje drugog svjetskog rata, da se mora nekuda sklonuti. Najkritičniji časovi za njega nastali su izbijanjem drugog svjetskog rata. Pred opasnošću hapšenja sklonio se u Žitomislj u Hercegovini, gdje se zaposlio u općini 1940. godine. Neprijatelj ga je i tamo pronašao i u mjesecu VIII 1941. godine ga uhapsu, tako da su ga strpali u zatvor u Mostaru. Neprijatelj ga je stavio pred ustaški prijeki sud, ali uz pomoć aktivista uspjelo mu je pobjeći. Uz pomoć članova KPJ-e mostarske organizacije pošlo mu je za rukom da opet bude na slobodi, tako da je aprila 1942. stupio u Narodno-oslobodilačku vojsku tj. u partizanski odred kod Konjica, gdje je nakon izvjesnog vremena formiran II konjički bataljon X hercegovačke udarne brigade. Godine 1943. obolio je od tifusa i prilikom V. neprijateljske ofanzive povlačio se sa tifusarima. Kod brda »Bjele« na Sutjesci pao je i dao svoj mladi život u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Naše društvo uzelo je ime ovoga prekaljenog revolucionera, kako bi njegovo ime bilo sačuvano za mlada pokoljenja. Zato svijetlom liku Stjepana (Štefe) Živića kliknimo:

S L A V A M U!

Po sjećanju zabilježio:
Seletković Stipa »Strić«
i Živić Antun

Iz neobjavljenog radnog dnevnika
Vlatka Lazarevića

Propali planovi neprijatelja

20. mart 1943. — Bijela

Bijela je krajnja tačka neprijateljskog opkoljavanja u ovoj novoj ofanzivi. Kada se naša bolnica prebaci na Borke, a zaštitnica na Kiser i Vrbač, izvojevali smo potpunu pobjedu nad udruženim neprijateljem.

Još od sinoć bolnica se počela prebacivati naprijed. Sa ranjenicima je ipak bilo nešto lakše nego sa tifusarima koji su se rasuli po okolini u potrazi za hranom. Ni konja nije bilo dovoljno, a oni su i te kako dobro došli u prenošenju te kolone iznemoglih boraca. Zato su se konji morali vraćati sa Boraka u Bijelu.

»Prekomanda« bolnice trajala je čitavu noć i gotovo cijeli dan. Neprijatelj je osjetio da mu izmiče posljednja šansa da uništi našu bolnicu, pa je danas pojačao svoje napade na položaje Treće krajiške i Treće sandžačke brigade. Artiljerija tuče svom žestinom. Tri bombardera su izručila smrtonosni teret, i više se nisu vraćali nad Bijelu.

Pravo je čudo kako sam u ovolikoj gužvi, među stotinama ranjenika, naletio na dobrog druga i prijatelja Stjepana Živića. Jedna bolnička jedinica pripremala se za pokret i podizala ranjenike na konje. Na jednom konju ugledah Stjepana, potpuno utegnuto za samar. Bio je neobrijan, u pocijepanom prljavom odijelu.

— Kako si, družo Stjepane?

— Eto vidiš, dobio sam tifus — jedva mi je odgovorio. Pokušao sam da ga ohrabrim, ali se on samo žalosno osmjehnuo. Imao je visoku temperaturu i požalio mi se da ga glava strašno boli. U tome je kolona krenula prema Borcima. Ranjenici utegnuti konopima klatare se na konjima.

Pala je noć koju svi željno očekujemo. Neprijatelj nije pomakao ni stopu junake Krajišnike i Sandžaklije.

Kasno sam došao kući. Majka, koja me budna čekala, izvadila je ispod jastuka komadić hljeba zamotanog u krpu. Netko joj je dao da utoli glad, a ona ga je ostavila meni. Jedva sam je uvjerio da nisam gladan. Ali, svejedno, ujutro sam morao prepoloviti s njom ovaj komadić hljeba.

(Objavljeno u tjedniku br. 29 »Sloboda« 1963. godine).

Kasno noću naišli smo na tri planinske kolibe u Bešićima. Put nas je naveo tačno između koliba. U torinama su ležale ovce, a pored koliba je prebivalo nekoliko goveda. Bili smo umorni i gladni. Zalihe hrane su nam davno nestale. Potražili smo domaćina da nam proda jedno govedo. U kolibama smo našli samo jednu babu. Muški su pobjegli u škripove. Očito se vidi da su četnički nastrojani. Nije nam ništa preostajalo već da sami uzmemo jednog vola. Odriješili smo ga od torine i na prijuzi povelu sa sobom. Baba zaleleka kao da je vuci gule. Iznad koliba opališe nekoliko pušaka na bataljon. Počeše metci zujati oko ušiju. Poslužiše se naivnim lukavstvom i poklicima: »Ha opkoli! zalomi!, a stalno pucaju na bataljon. To razljuti komandanta Radovana i odredi jedan vod sa naređenjem »ušutkajte te gadove«. I vod istrča više koliba i pusti po jedan rafal iz dva puškomitraljeza u pravcu napadača. Oni odjedanput umuknuše i pretaše pucati. U pokretu sam razmišljao o ovom slučaju. Ranije su dolazili u iskušenje pojedini borci, koji su teško podnosili glad, a noćas je čitav bataljon došao u iskušenje. Bili smo gladni pa smo sami uzeli goveće.

Noć je tamna, ni prst pred očima se ne vidi. Probijamo se preko kamenja, kroz neku duboku šumu, pa opet golet pa tako čitavu noć. Oblaci gusti kao tjesto spustili se do samih visova. Lije kiša kao iz kabla. Lijevo je kanal koji se survava u Pivu, a desno vrletni krš. Provlačimo se jednom stazom, kojom idu samo mještani vješti ovom bezpuću. Zastali smo u Barnom Dolu. Preko Pive je Mratinje puno Njemaca. Do zore moramo stići u Rudine.

9. juni — Rudine

... Čitav dan držali smo položaj više Šćepan Polja. Značajan dan u ratu. Prelaz preko mosta na Pivi...

Sa usiljenog marša bataljon je otišao na položaj Soko iza sela Rudine. Soko je visok oko 1500 metara i dominira nad Šćepan Poljem i čitavim ušćem Pive u Drinu. Ispod nas u trouglu

između Pive i Drine su jake njemačke snage. Naš bataljon i Treća sandžačka brigada moraju zadržati Nijemce, dok i posljedni ranjenik pređe preko improviziranog mosta kod Gornjeg Kruševa. Na desnoj obali Pive više nema operativnih jedinica izuzev našeg bataljona i Sandžaklija, a ranjenika i tifusara ima nekoliko tisuća.

Čim se svanulo Njemci su nas počeli strahovito bombardirati. Čitav dan neprekidno nas je bombardiralo 27 »Štuka«. Dolijetale su u tri grupe po devet skupa. Tako su se bez prekida smjenjivale sve dok se nije smračilo. Most preko Pive im je bio glavni cilj. Na njega su najviše sručili bombi. Devet »Štuka« jedna za drugom obrušavale su se na most sa prodornim zavijanjem sirena, i spuštale teške bombe, pa opet izvijale iz kanjona u nebo, zatim opet obrušavale. To bi trajalo sve dok bi se oslobodile tereta. Drugih devet »Štuka« bi doletjele sa smrtonosnim teretom, dok bi prve odletjele po novi teret. Dimne pečurke od eksplozija izvijale su se do neba. Jedva čekamo da se razbistri zrak, da vidimo šta je sa našim mostom. Čudni su i ovi naši mostovi. Njemci na njih bacaju tone i tone eksploziva i čelika, a nikako da ih pogode. Sličan slučaj je bio i sa mostom u Jablanici preko Neretve. Švabe ga nisu mogle pogoditi.

Interesantan je bio ovaj na Pivi. Uklješten u kanjon više Gornjeg Kruševa preko Pive, gdje je bila najuža rijeka. Jedva je bio širok jedan metar. Dvije bukve su bile prepriječene preko vode, a za njih prikovane daske. I sa jedne i sa druge strane dizale su se klisure po hiljadu metara u visine prema Vučevu i Pivskoj Planini. Zato je naš most prkosio njemačkoj avijaciji.

Veliki dio Centralne bolnice nalazio se na desnoj strani Pive. Ta ogromna masa tifusara, ranjenika, bolničkog osoblja, preživjelih izbjeglica — rodoljuba i raznih komora kretala se naprijed, mostu. Ova masa se kretala vrlo sporo kao kakva gusta tečnost koja bi zastajala na svakoj prepreki i od koje su otpadali djelići i ostajali na preprekama. Obustavljen je prelaz preko mosta dok se smrači. Njemci vrše snažan pritisak od Šćepan Polja, Tare i Pivske planine, naročito na Treću sandžačku brigadu, koja je bila desno od nas.

Oko pola dana naletio je najveći val njemačke avijacije. Istovremeno je kružilo iznad naših glava 27 njemačkih »štuka«. Jedne su tukle most druge bolnicu, a treće naš položaj.

Artiljerija iz Šćepan Polja je neprekidno bombardirala naše položaje. Sve ovo su dopunjavali reski rafali »švarca« na Sandžakliju. Čula se samo jedna strašna i neprekidna huka, koja je

parala vazduh, i odbijala se od jedne do druge klisure u kanjonu Pive. Crne mašine koje su kružile, pikirale, izvijale se u nebo, zavijale sirenama, bacale bombe, mitraljirale, sijale smrt na svakom koraku gledali smo čitavi dan. Gađali smo ih iz puškomitraljeza, ali nismo imali sreće. Osnovni zadatak nam je ne dozvoliti švabama da prodru u Centralnu bolnicu. Nikada do sad nismo tako želili da se što prije smrači.

Pred noć je borba počela jenjavati. Avioni se nisu više vraćali. I »šarci« su prestali štekati. Jedino je artiljerija neprekidno tukla. Imala je markiran cilj oko mosta, pa joj mrak nije smetao.

Požurujemo bolnicu preko mosta, nosimo ranjenike na nosilima, pomažemo tifusarima, otklanjamo zastoj kod komora. Sve se kreće ka mostu, ali sporo kao puž. Jedna topovska granata eksplodirala je u bataljonskoj komori. Geler pogodi ranjenog Rifata Franju, koji je jašio na konju. Samo se mrtav prevali sa konja. U ovoj gužvi sretih svog velikog druga i prijatelja Stjepana Živića. Kod Rame i Neretve se razbolio od tifusa. 20. marta sam ga vidio utegnutog na konju u selu Bijeloj kod Konjica. Tada je imao visoku temperaturu, ali ličio je na čovjeka, a sada je živ leš. Grozno izgleda. Odjeća mu je sva poderana. Neobrijan je, a od tifusa mu je nestala sva kosa. Krajnjim djelićem snage batrljao je nogama i rukama. Tifus ga je potpuno skrhao i od njega napravio fizičkog bogaljja. Vukao se s čitavom masom ranjenika i tifusara ka mostu. Nošeni su samo teški nepomoćni ranjenici i bolesnici na nosilima. I konja, za nošenje ranjenika, bilo je sve manje, jer je konjsko meso postala glavna kрана. Seljaka za nosila u Crnoj Gori nije bilo kao kroz Bosnu i kod Neretve. Zarobljenici — Italijani zbog tifusa i iscrpljenosti postali su pravi bogalji, tako da i sebe nisu mogli nositi, a ne naše ranjenike. Zato su najteže ranjene i bolesne drugove nosili naši borci. Svi drugi iz Centralne bolnice, ako su se mogli imalo kretati išli su sami. Već od Pišća se počelo govoriti u četama: »Bolje dobiti metak u čelo, nego u nogu«.

Tako je došlo do toga da se i Stjepan Živić napola mrtav sam vuče, kao i stotine drugih. Gledao sam ga i jedva sam ga prepoznao. Više smo se prepoznali po glasu. Gledao me sa staklastim očima odnekle iz dubine očnih duplji. Jedva uspije da progovori »Imaš li išta da pojedem, makar mrvicu hljeba«. Teško pada kroz čitav život ne moći pomoći najdražem drugu. Nisam imao ništa da mu dam da pojede. Nisam imao ni jedno zrno žita. Ni trave srijemuže uza se nisam imao. Nastojao sam kod drugova da mu

nešto od hrane pronađem, ali niko je nije imao. »Drži se Stjepane družu« pokušah da ga ohrabrim. »Držao bi se ja«, pokušah da se našali, »ali neće noge da se drže«. Srdačno smo se pozdravili, kao da smo oba predosjećali da nam je ovo posljednje viđenje. Stjepan otpuza ka mostu, a ja na položaj. Dole, oko mosta su neprekidno eksplodirale topovske granate.

Razmišljao sam o Stjepanu. Ako i uspije prijeći most, sigurno se neće popeti na Vučevo. Ako ga i promaši geler izdaće ga onaj posljednji djelić snage i ostaće zauvijek u Pivskom kanjonu. Majka mu nikada neće saznati za kosti.

Sa Stjepanom Živićem sam se upoznao polovinom 1940. godine kada sam premješten iz Jablanice u Žitomislić kao željeznički radnik skretničar. Stjepana sam našao na dužnosti općinskog bilježnika u Žitomisliću. Skoro godinu dana smo bili nerazdvojni. Stanovali smo u istoj sobi, skupa se hranili i dijelili što smo imali. Postali smo najiskreniji drugovi i prijatelji. Od Stjepana sam mnogo naučio. Bio je druželjublji i pažljiv prema drugovima. Nada sve bio je iskren, skroman i pošten. Posebno se odlikovao urednošću. Bio je srednjeg rasta, okrugla lica sa gustom bradom uvijek izbrijanom. Svako jutro se brijao, pa i mene je nagonio da se često brijem. Imao je uzrečicu »bogati«, pa smo se na račun toga šalili. U slobodnom vremenu smo skupa išli na izlete, čak i do Bivolja Brda. Bio je nježan, pa je slabo išao uz brdo. Jedino u pješaćenju sam bio bolji od njega, a u svemu drugom sam se divio njegovim osobinama. Omladina u Žitomisliću ga je mnogo cijenila i volila.

Svaku večer do kasno u noć smo razgovarali o svemu. Pričao mi je o svemu, svom životu i svojoj majci Heleni Živić. Roditelji su mu iz Slavenskog Broda. Siromaštvo ih otjeralo davno u svijet — »trbuhom za kruhom«. Stjepan se rodio 1913. godine u San Paulu, država Brazil. Kada mu je bilo 10 godina, roditelji su se vratili u domovinu i nastanili se u svom rodnom mjestu u Slav. Brodu. Odvojili su od zalogaja i školovali Stjepana. Otac mu je umro, pa je majka morala sama da se brine o djeci. Stjepanu je prvo službovanje bilo u Žitomisliću 1940. godine. Od svoje skromne plaće slao je majci svakog mjeseca para za izdržavanje. Pisao joj je vrlo često. Čitao mi je pisma, koja mu je majka slala. Svako je bilo puno majčine nježnosti, brige i savjeta. Stjepan se ljutio zašto se majka toliko brine za njega.

Redovno mi je pričao o nepravdama u općini prema sirotinji i pojedinim nacionalnostima. O ovome je govorio sa gorčinom.

Došao je rat, a odmah i okupacija naše zemlje. Tad sam na Stjepanu osjetio velike promjene. Neumorno je govorio o bratstvu i jedinstvu naših naroda. Prema meni je postao još pažljiviji. Polovinom aprila 1941. godine prekinuo je studije Ivo Jerkić i došao kod svog oca Joze u Žitomisliće. Stjepan i Ivo su se odmah sprijateljili i našli zajednički jezik u ovim burnim događajima. Satima su razgovarali o političkoj situaciji u našoj zemlji, o uzrocima kapitulacije Jugoslavenske vojske, o izdaji kraljevske vlade i o nesreći koju nam nosi njemački i talijanski fašizam. Govorili su o potrebi organiziranja otpora okupatoru i o razvijanju jedinstva naših naroda. Na svakom koraku su raskrinkavali u narodu okupatora i ustaše. Uvijek sam bio u njihovom društvu, jer me Stjepan nije nikad ostavljao samog. Bio sam jedini zaposleni Srbin u Žitomisliću. Stjepanu i Ivi nije smetalo što sam ja Srbin, a oni Hrvati i što sam radnik, a oni intelektualci. Često smo šetali staničnim peronom i prosto demonstrirali pred ustašama praveći mi društvo kao Srbinu.

Nikada neću zaboraviti jednog aprilskog dana 1941. godine. Ja, Stjepan i Ivo bili smo u staničnoj kancelariji. Odjedanput su nahrupile ustaše i nasrnuli na mene, psovali i zaprijetili metkom u čelo ako odmah ne stavim ustaški znak na kapu. Stjepan i Ivo su se isprijekali pred ustaše i prosto ih ušutkali. Uvijek ću se sjećati svake njihove riječi. »nemate se čemu veseliti. Hitler nije došao u našu zemlju da oslobodi Hrvate, već da nas porobi kao i Srbe i ostale narode Jugoslavije. Za slobodu se treba boriti. Slobodu ne donosi drugi, već za nju treba krv proliti. Za vrijeme nenarodnog režima srpska sirotinja je ugnjetavana, kao i hrvatska, pa vam Vlatko nije ništa kriv. Ovo su Stjepan i Ivo izlagali tako snažno i ubjedljivo da su ustaše odmah ustuknule pred njima. Zaželio sam da im iskažem zahvalnost, ali se nisam smio izlagati opasnosti. Onih prvih dana okupacije ustaše nisu smjeli učiniti Ivi ništa, jer je njegov otac Jozo vrlo ugledan u najutjecajnijem čovjeku u Žitomislićima.

Njima dvojici se pridružio i stari šef stanice Androšević Ivan i istjerali su ustaše napolje. Dok god živim sjećaću se tog momenta i biti zahvalan ovim borcima za bratstvo i jedinstvo. U

malom hercegovačkom mjestu gdje žive samo Hrvati ima ljudi koji se ne mire sa okupacijom naše zemlje niti sa ustaškom državom, pomislio sam u sebi.

Tu noć sam prenoćio u šefovoj kancelariji. Sutradan mi je Stjepan predložio da idem u Konjic u svoj rodni kraj, jer bi me mogle ustaše u noćnoj smjeni, kad on ne bude pored mene ubiti. Na stanici smo se pozdravili i rekao, da se nada da ćemo se sresti na slobodi.

Dugo sam razmišljao o diskusiji Stjepana i Ive. Svaka njihova riječ mi je u srcu prilegla, ali ih nisam dobro razumio što hoće. Sa jedne strane raskrinkavaju okupatore, ustaše i Pavelićevu državu, a sa druge strane raskrinkavaju režim bivše Jugoslavije. Bratstvo i jedinstvo i ja volim, ali kako ga ostvariti. Svim srcem sam da se pruži otpor okupatoru, ali kako, kad to nije mogla Jugoslavenska vojska. Tek kasnije sam zaključio i konačno saznao, da su Stjepan i Ivo već bili komunisti. Dugo ništa nisam čuo za Stjepana. Marta 1942. godine Prva četa Konjičkog partizanskog bataljona nalazila se u Bijeloj više Konjica. Komanda čete se nalazila u osnovnoj školi u Bijeloj. Nalazio sam se u Komandi kao zamjenik komandira čete, kad je stražar najavio jednog druga koji je došao u partizane. Kad su se otvorila vrata, bilo je veliko iznenađenje. Našli smo se ponovo zagrljeni ja i Stjepan Živić. Ostali članovi komande čete Rade Španac, Stjepan Šulentić i Risto Kalem su posmatrali srdačan susret starih drugova. Stjepan je izvadio pismo partijskog rukovodioca Ive Jerkića u kome stoji, da se komunist Stjepan Živić upućuje u partizane jer mu je ilegalni partijski rad onemogućen u Žitomisliću.

Nije nam doticalo vremena da se ispričamo. Pričao mi je kako su ga ustaše uhapsile 1941. godine i da ga je spasila Partijska organizacija preko uglednih Hrvata i njegovo nepriznavanje. Pričao mi je o Ivi Jerkiću, o Androševiću i ostalim čestitim ljudima u Žitomisliću.

U jednoj jedinici smo ostali sve dok se razbolio. Skupa smo dijelili i dobro i zlo. Uvijek smo našli vremena da se porazgovaramo i našalimo. Bio je discipliniran i dosljedan u sprovođenju partijskih zadataka. Mnogo je čitao marksističku literaturu. I mene je nagonio da čitam. Borci su ga volili i poštovali zbog skromnosti, poštenja i borbenosti.

Stjepan je najočitiji primjer Titove parole »Bratstva i jedinstva« naših naroda. Rodio se u San Paulu — Brazil, kao Hrvat došao u Hrvatsku, u partizane stupio i borio se u Hercegovini

rame uz rame sa Srbima i Muslimanima protiv okupatora i domaćih izdajnika. Borio se u Hercegovini, u Bosni i na koncu u Crnoj Gori. U crnogorskim gudurama će ostaviti svoje kosti. Ukoliko ga ne prekosi rafal ili geler, kao komunista će umrijeti stojeći, tifus ga je potpuno uništio. Teško mi je što mu nisam mogao pomoći u njegovim posljednjim časovima života.

Držimo položaj i forsiramo prelaz bolnice preko Pive. Opet iznenađenje. Susreo se sa drugom iz svoje čete Hasanom Oručevićem, rodom iz Ljubuškog. Prije rata bio je željeznički radnik u Mostaru. »Kako si družo Hasane«, upitah ga, a on mi ništa ne odgovori, već me uhvati za prsa svojim drhtavim rukama i gleda me čudnim, razgoračenim očima. Jedva čujno na slogove izusti dvije riječi »Daj hljeba«. Kad sam mu rekao da nemam hljeba, da od hljeba nema ni glasa ni traga. Prokleti tifus Hasana je potpuno dotukao.

RAD KUD-a „STJEPAN ŽIVIĆ“ D. ANDRIJEVCI, OD PRVOG ZVANIČNOG REGISTRIRANJA U STANICI JAVNE SIGURNOSTI SLAVONSKI BROD 1949. GODINE DO 1970. GODINE

Odmah poslije oslobođenja počeo se u našem mjestu razvijati kulturno-umjetnički rad po grupama ali bez neke naročite povezanosti. I kao dokaz tih potreba i želja po selima brodskog kotara osnivaju se kulturno-umjetnička društva i aktivni. Najbolji uspjeh postiglo je naše društvo u godini: 1949, 1950, 1951, 1952. i 1953. godini.

Zahvaljujući pojedinim drugovima, društvo je steklo ugled ne samo na teritoriji kotara SlavonSKI Brod, već i u Republici Hrvatskoj. Ni kod nas u početku nije bilo lako. Prije drugog svjetskog rata napredni pojedinci pokušavali su da pokrenu kulturno-umjetnički život u selu, ali tadašnja reakcionarna vlast je gušila svaku naprednu misao. Tek poslije oslobođenja osniva se »Kulturno-prosvjetna ekipa« koja je imala diletantsku sekciju i

pjevački mješoviti zbor sa svega 18 članova. Ekipa je gostovala po selima brodskog kotara dajući Nušičeve komade i »SLUGU JERNEJA» od Cankara.

Kasnije se osniva glazbena sekcija. Pojedinci su poklanjali tambure, davali na poslugu, skupljalo se po selu i kupovalo, dok nije stvoren orkestar od tambura, violina, klarineta, violin-čela i drugih instrumenata. Zahvaljujući članovima i pojedincima a naročitu zaslugu za tamburašku sekciju i orkestar treba odati priznanje neumornom Šimi Sletkoviću ili kako su ga mještani zvali »Šima brico«. — Članovi društva ozbiljno uče i u četiri tamburaška kursa dobivaju znanje da mogu notalno svirati.

Godine 1949. družina prerasta u kulturno-umjetničko društvo i uzima ime palog borca u NOR-u Stjepana Živića iz D. Andrijevac. — Napredni drugovi iz Andrijevaca osnivaju »Inicijativni odbor«, zatim deset drugova zahtjeva pismenim putem od SUP-a u Slavonskom Brodu da se odobri rad društva pod nazivom »Stjepan Živić«. Svojim potpisima garantiraju da će se društvo isključivo baviti širenjem kulture u selu i van njega.

Prvi članovi i rukovodioci društva

Sa kotarske smotre 1949. u Slav. Brodu

Prvi potpisnici su bili slijedeći drugovi:

1. Kelešin Cvijetko, apotekar iz Andrijevaca
2. Živić Mišo, tokarski radnik iz Andrijevaca
3. Gregić Mišo, namještenik u PZ Andrijevcu
4. Milas Ivan, namještenik iz Andrijevaca
5. Barbarić Ivica, namještenik iz Andrijevaca
6. Seletković Josip, namještenik iz Andrijevaca
7. Seletković Šima, brijač iz Andrijevaca
8. Nikolić Filip, namještenik iz Andrijevaca
9. Javor Marko, namještenik iz Andrijevaca
10. Vinković Martin, namještenik iz Andrijevaca

Također je bio i prvi odbor sastavljen od pomenutih drugova koji su izabrali za predsjednika društva Kelešin Cvijetka, podpredsjednika Živić Mišu, tajnika Gregić Mišu, blagajnika Milas Ivana dok su ostali bili članovi odbora.

USPJESI SE NIZU A I NAGRADE NE IZOSTAJU

Godina 1949. — 50. je godina koja će ostati u sjećanju svih članova, izvođača i odbora. Te godine društvo je imalo 70 članova

i postiže vrlo dobre uspjehe, učestvujući na kotarsko-gradskoj smotri u Slav. Brodu, društvo izvodi komad »NAŠA RIŽA« od Mišković Josipa i Singera Marka i dobiva novčanu nagradu od 10000 starih dinara i pismenu pohvalu.

Na festivalu u Zagrebu društvo je također nagrađeno sa 10000 starih dinara. Tokom zime 1949. godine, davane su kazališne prestave u Andrijevcima, Garčinu, Vrpolju i ostalim mjestima gdje nisu izostala priznanja i pohvale... Za prestojeću smotru u Slav. Brodu uvježbava se »SEOSKA LOLA« igrokaz s' pjesmama tj. pjevanjem uz pratnju tamburaškog orkestra (zbor). Za dobar uspjeh »Seoske lole« koji je izveden, najzaslužniji je režiser Seletković Josip koji nije žalio turda i nesebično se zalagao na realizaciji igrokaza. Također valja odati priznanje Seletković Šimi i Jurišić Miki koji su svojski pomagali režiseru Jozi Seletković.

U predizbornom takmičenju društvo je dalo prestave u Garčinu i Vrpolju, a do izbora nastupali su i pred kolektivom Drvne industrije u Slav. Brodu. Kasnije se osniva i pionirska tamburaška sekcija. Društvo je tada brojalo 67 članova, od toga 30 seljaka i 19 radnika. Narodni orkestar je tada brojao 20 članova, sastav-

Tamburaški zbor 1948. g.

KUD »Stjepan Živić« na smotri u Slav. Brodu 1949.

ljen od različitih instrumenata. U radu orkestra valja spomenuti: Cupića Blaža, Takač Janka i Bunčić Josipa, koji su redovito dolazili na probu i podsticali druge na tačnost dolaska i nesebičnog zalaganja.

Osnovan je mješoviti zbor od 40 članova pod rukovodstvom i zaslugom Seletković Josipa, koji ulaže maksimum truda, da bi pjevači postigli što veći uspjeh, zbor je predstavljao ujednačenu cjelinu. Na rajonskoj smotri u Donjim Andrijevcima zbor nastupa s' Njikoševom kompozicijom »SLAVONIJO, ZEMLJO PLEMENITA« i Matzovom »U NAŠEM SELU«. Pošto je zbor osvojio prvo mjesto nastupio je sa kompozicijama na kotarskoj smotri u Slav. Brodu. Među najbolje u zboru treba spomenuti svakako Vilima Ažmana, Rajka i Anicu Šestanović i pokojnog Berana Viktora.

Dramska sekcija je bila jedna od najboljih u društvu: ona je pokazala niz značajnih uspjeha. Rad je započeo na uvježbavanju manjih oktavki i igrokaza a onda se uvježbalo za republički festival s' pjevačkim zborom »NAŠA RIŽA« od Josipa Miškovića i Singera Marka. Nastupili su na pozornici kazališta »Komediya« u Zagrebu, i kako je već navedeno, bili nagrađeni. Nakon uspjeha u Zagrebu još je više pojačan rad u društvu. Počelo se uvježba-

vati »SUMNJIVO LICE« od B. Nušića. S tim komadom je društvo nastupilo 1950. godine na kotarskom festivalu u Slav. Brodu i na oblasnom festivalu u Osijeku. Na ovim festivalima je također društvo nagrađeno, a tako isto i redatelj i glumac Seletković Josip, kao nosilac glavne uloge — načelnika. Taj komad je davan u Garčinu, Vrpolju i drugim mjestima našeg kotara. Pošto se društvo već afirmiralo, prešlo se na još složeniji zadatak, društvo je počelo sa uvježbavanjem »SEOSKE LOLE« od TOTMADES-KASEVA. Društvo ga je davalo četiri-pet puta u samom mjestu vrlo uspješno i svaki put je sala u domu kulture bila dupkom puna. Također i u okolnim mjestima gdje je gostovalo, društvo je postiglo veliki uspjeh.

Za rajonsku smotru 1951. godine dramska sekcija spremila je Nušićevu komediju »VLAST« gdje je opet pokazala da se može zalaganjem svih članova postići zavidni rezultati. Kako se približavala i kotarska smotra u Slav. Brodu, dramska sekcija je uvježbavala »GOSPOĐU MINISTARKU« od B. Nušića te ju sa uspjehom na kotarskoj smotri izvelo i opet pokupilo lovorike. Svojim čestim nastupima i renome koji je postigla, financijski je bilo najjače, tako da je za izgradnju Zadružnog doma, današnji

Sa nastupa u Puli 1950. g.

Scena iz »Inoča«

Dom kulture odvojilo 70000 starih dinara. — Dovršenjem doma društvo je steklo sve uvjete da se razvije u najbolje društvo ne samo u kotaru, već i u Republici.

Seletković Josip, kojem imamo da zahvalimo i odamo priznanje što se tiče dramske sekcije i glume, a napose kao redatelju, ulagao je krajnje napore da društvo bude uvijek prvo. Za njegov trud i zalaganje bio je nagrađivan jer je i zaslužio, kako u Brodu tako isto i u Osijeku. Pored njega u glumi su se isticali i valja ih spomenuti: Milka Jurišić u ulozi Tase, Javor Marko u ulozi Miladina i Krušec Marke u ulozi Jose pandura.

Na I samotalnoj kotarskoj smotri u Slav. Brodu, gdje je sudjelovalo 14 organizacija sa 222 muška, 265 ženskih članova ili ukupno 487 izvođača, naše društvo je izvelo komediju »GOSPOĐU MINISTARKU«, gdje su se pored Seletković J. još istakli i bili zapaženi Beran Vlado u ulozi Rake, Marko Javor u ulozi ujka Vase, te Tabori Anica u ulozi ministarke. Koliko je naše društvo uživalo ugled, koliko je bilo interesiranje za sviranje ili glumu, radi ilustracije bi naveo rajonsku smotru u D. Andrijevcima, koja je održana od 21. do 23. travnja 1951. g. Na ovoj smotri kao i ranijim, učestvovala su mnoga društva: iz Lužana, Klokočevika,

Gornje Bebrine, Sapca i drugih okolnih mjesta. Tristopedeset izvođača je 3 dana igralo, pjevalo i zabavljalo se. Izvedena su kola »STARINSKO SLAVONSKO KOLO«, »POVRČANAC«, »HAJD NA LIJEVO...«, »MISTA«, »DORATA« i druga.

Kada je na binu stupilo 20 dječaćića tamburaškog zбора nastao je nezapamćen pljesak publike. Dopisnik radio-stanice Osijek, kada se onako kratkovidan zagledao u jednog crnookog dječarca uzviknuo je: »Gle, gle onaj kao da je jučer ispao iz jastuka«!!!. Dvadeset članova ovog tamburaškog zбора, iznad očekivanja stručnjaka odlično su izveli »OJ DJEVOJKO DILBER MALI« od Crnka i predigru za igrokaz »ŽETVA« od Julije Njikoša. Četverogodišnji dječak Vinković Mirko, sada odrastao čovjek, pozorno je slušao, a zatim se okrenuo svome ocu i reče: »Tata, kupi mi tamburu«.

Svi mještani, pa i oni najmanji znali su tko je čika Šima Seletković-brico i Joza Seletković-orguljaš jer oni su našem selu i našem društvu dali smjernice i ostali legendarni. Bilo bi malo spomenuti u ovoj kratkoj informativnoj brošurici samo ime Seletković Šime, jer zaslužuje mnogo više. Čovjek, koji je sve svoje slobodno vrijeme žrtvovao učeći mještane svirati tamburu, harmoniku, trubu ... Dok je radio u svojoj brijačnici, to nije bila sa-

Naši folklorasi nastupaju u Andrijevcima 1951. g.

»Momačko podigravanje« za Dan Republike 29. novembra 1964. g.

Limena glazba pod rukovodstvom Beletković Šime

mo obična brijačnica, ona se bezbroj puta pretvarala u salon glazbenih akorda. Bilo je gotovo čudno ako se nije čulo sviranje iz njegove kuće. Zato nije ni čudo što su njegovi učenici kao zbor tamburaša, limene glazbe i harmonikaša bili poznati ne samo u kotaru već i u Republici. Za sve uspjehe postignute u mjestu, među školskom djecom u našoj školi, zaslužan je bio »Šima-brico«. O njegovim nastupima sa zborovima pisala je štampa, a i kritičari su pisali najpovoljnije.

Za kulturni uspjeh i postignuta priznanja koja se odnose na sekcije KUD »Stjepan Živić«, najzaslužniji su: Josip Seletković, Šima Seletković, Mika Jurišić i ostali spomenuti i nespomenuti drugovi-arice, od osnivanja do danas. Nadam se da djelim mišljenje većine mještana sela Andrijevac.

Ove godine 4 i 5 srpnja, slavimo 20-godina postojanja i rada našega društva te se ujedno i zahvaljujemo prvim osnivačima, a također i onima koji neće prisustvovati ovoj našoj jubilarnoj proslavi jer ih nema među nama. Pokojni Beran Viktor više neće pjevati u mješovitom zboru Joze Seletkovića.

Sadašnji odbor koji želi i nastoji uz pomoć cijeloga sela da povrati slavu i kulturni život u našem mjestu, počeo je dobro. Organizirao je par društvenih nastupa, kupio je glazbene instrumente, a koji još budu nedostajali nabavit će ih. Jer zajedničkim radom i uzajamnim pomaganjem može se doći do zavidnih rezultata.

SADAŠNJI UPRAVNI I NADZORNI ODBOR KUD-a »SJEPAK ŽIVIĆ«

1. Rečić Mija, predsjednik
2. Marić Jerko, podpredsjednik
3. Ramač Nikola, tajnik
4. Crnković Stipa, blagajnik
5. Seletković Josip, član odbora
6. Bogetić Andrija, član odbora
7. Hudeček Zdenko, član odbora
8. Rečić Stevo, član odbora
9. Kovač Branko, član odbora
10. Balažić Blaž, član odbora
11. Ljubojević Pavo, član odbora
12. Feket Ružica, član odbora
13. Pop Elvira, član odbora
14. Bunčić Josip (Bajo) član odbora

15. Špoljar Stipe, član odbora
16. Mikinac Franjo, član odbora.

NADZORNI ODBOR:

1. Alar Milan, predsjednik nadzornog odbora
2. Španić Đuro, član odbora
3. Franjić Boro, član odbora.

PROGRAM PROSLAVE 20-GODINA POSTOJANJA I RADA DRUSTVA, 25-GODINA- OSLOBOĐENJA I 100-GODINA ROĐENJA LENJINA, KOJA ĆE SE ODRŽATI DANA 4. i 5. SRPNJA 1970. U D. ANDRIJEVCIMA.

3. VII 1970.

u 17 sati ... Polaganje vjenaca na kosturnicu palih boraca.

u 20 sati ... Bakljada kroz selo i paljenje logorske vatre.

Nakon završetka bakljade svečana akademija u Domu kulture. Na akademiji će biti uzvanici društveno-političkih organizacija prvoborci našega kraja, narodni zastupnici, prvi osnivači KUD-a kao i pokrovitelj proslave ing. Ivo Borevković, predsjednik skupštine općine Slav. Brod.

Za sve uzvanike će biti priređena svečana zakuska.

4. VII 1970.

u 8 sati ... Defile kulturno-umjetničkih društava, kroz selo.

u 9 sati ..... Otvaranje jubilarne proslave, te početak nastupa kulturno-umjetničkih društava koji su prijavili dolazak. Nastupi će trajati do 18 sati.

5. VII 1970.

... Nastavak nastupa kulturno-umjetničkih društava, te obavljanje finalnog dijela takmičenja.

Preko cijeloga dana sportski program: odbojka, košarka, kuglanje i streljaštvo.

Za cijelo vrijeme trajanja proslave 4 i 5 srpnja, ugostiteljske usluge će biti obezbjeđene, a gosti i posjetioци kulturno usluženi raznim jelima i pićima.

KULTURNO UMJETNICKO DRUSTVO
»STJEPAN ŽIVIĆ«
DONJI ANDRIJEVCI

